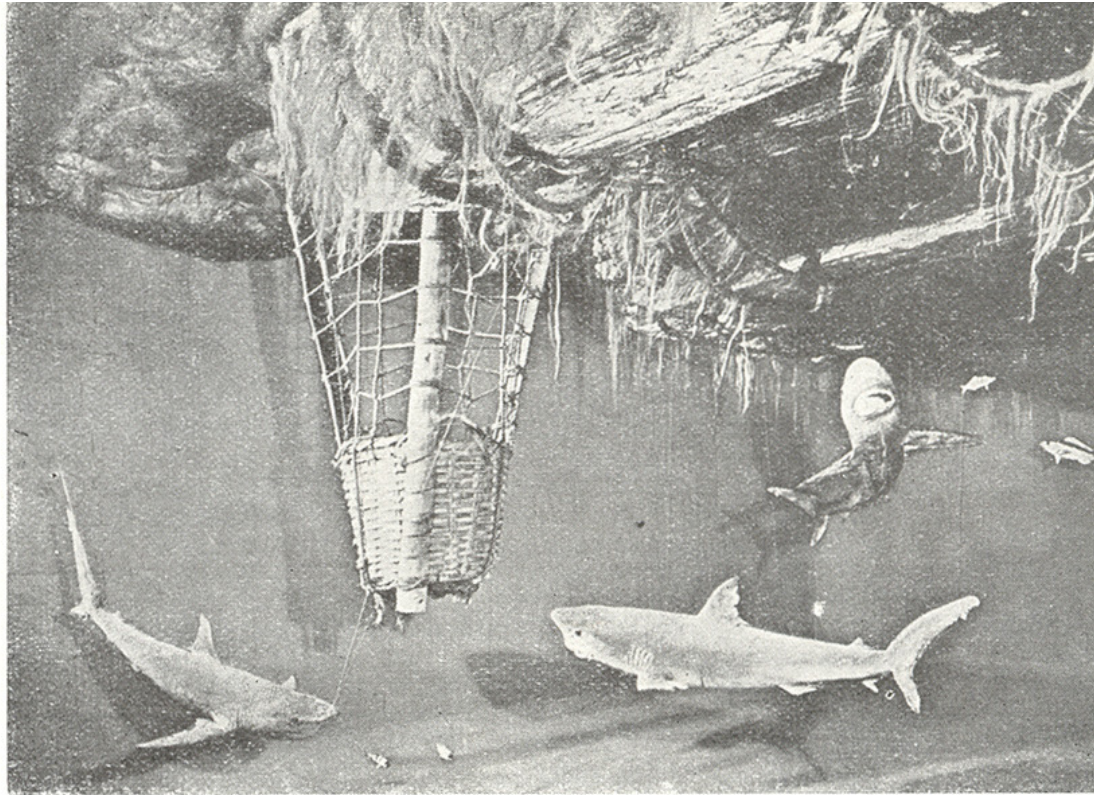

Kon-Tiki muzej.
 Detalj
 podvodnog
 panela

Lijeva strana od ulaza uzdignuta je s nekoliko redova drvenih stepenica, na koji je način dobivena mala dvorana za predavanja.

1958 god. dovršen je podvodni panel. Čitavo dno splavi zatvoreno je u ogromnu staklenu vitrinu, tako da se gledaocu pruža odlična i uvjeljiva slika podvodnog ži-

vota Pacifika. S najlon užadi pričvršćena je ogromna morska grdosija, morski psi, kao i sve ostale ribe opisane u knjizi, tako da se dobija dojam velikog akvarija. Pri izlazu smješteno je nekoliko kamenih bogova s Uskršnjih otoka.

Žarka Kolin Mladineo
 (Nastavit će se)

Publikacije naših ustanova— radovi naših kolega

IZ STAROG I NOVOG ZAGREBA II.

Izdanje Muzeja grada Zagreba 1960.

Prije tri godine Muzej grada Zagreba izdao je prigodom 50-godišnjice svog postanka zbornik radova pod naslovom »Iz starog i novog Zagreba«. Pod istim imenom izašao je ovih dana i drugi svezak zbornika, koji svjedoči da se nije radilo samo o prigodnoj, jubilarnoj publikaciji, nego o početku jedne sistematske izdavačke djelatnosti. Uz »Stare numeracije kuća u Zagrebu« dr. Lelje Dobronić, ovo je već druga veća publikacija koja je ove godine izašla u izdanju Muzeja grada Zagreba. Svrha tih publikacija nije samo informiranje užeg broja stručnjaka o rezultatima novijih istraživanja povijesti grada Zagreba, nego i širokog kruga zagrepčana kao i svih onih koji su zainteresirani za povijest glavnog grada naše Republike. Poslije pionirskog rada Tkalčića i vrijednih nastojanja Szabe, Horvata, Laszowskog, a na urbanistočkoj problematici prof. Mohorovičića, ovo su zapravo prvi ozbiljni

i stručni pokušaji da se odgovori na niz još uvijek otvorenih pitanja o rješenju kojih ovisi mogućnost stvaranja jedne, toliko potrebne, opće monografije o Zagrebu.

Ovaj drugi svezak zbornika pretstavlja značajan doprinos upravo u tom smislu, a bogatstvom svojih tema, koje vremenski sežu od antike do naših dana, zacijelo će zadovoljiti najrazličitije interese i steći svoju zahvalnu čitalačku publiku. Prilozi dvadesetdvojice suradnika svrstani su, kao i u prvom zborniku, kronološkim redom.

Slučajno otkriveni tragovi rimskog groba, na koje se naišlo 1958. god. prilikom kopanja temelja za industrijsku školu u Držičevoj ulici, dali su nakon sistematskih arheoloških iskapanja vrijedne rezultate. Iskopano je u svemu 6 grobova i 2 mauzoleja. Način gradnje i grobni prilozi govore o kontinuiranom pokapanju od I.—IV. st. O tim nalazima, kao i o počecima urbanizacije današnjeg užeg gradskog područja,

koje se do sada smatralo »praznim«, iako su ga presjecale važne komunikacije govoru sažetim i iskusnim riječima prof. Marcel Gorenc.

Točnu deskripciju pojedinih grobova kao i analizu nađenog materijala, načina pokapanja, a s tim u vezi i njihovog datiranja donosi Branka Vikić-Belančić. O ranosrednjovjekovnim arheološkim nalazima na terenu Zagreba i okolice govori dr. Zdenko Vinski. Nakon kraćeg povijesnog uvoda poimence navodi sve do sada poznate lokalitete i predmete, koji su, zbog pomanjkanja pisanih izvora, veoma važni za ubikaciju i datiranje ranosrednjovjekovnih naselja na području Zagreba. Naročito pak pažnju posvećuje slavenskom ženskom nakitu bjelobrdskog tipa, koji je pronađen prilikom rušenja Bakačeve kule 1966/7. god., a predstavlja jedini do sada poznati trag slavenske naseobine na Kapitolu u XI. stoljeću.

Od 1949—53. vršeni su konzervatorski radovi u kapeli sv. Stjepana, koja se nalazi u sklopu zagrebačkog nadbiskupskog dvora. Tokom radova otkriveni su neki detalji značajni za kronologiju srednjovjekovne umjetnosti ne samo na području Zagreba nego i čitave Hrvatske.

Naročito je zanimljiv predromanički kapitel koji je vjerojatno pripadao jednoj ranijoj crkvi XI st., dovršenoj možda već prije osnutka biskupije 1094. god. Analiza arhitektonske plastike same kapele sv. Stjepana, upućuje autora dr. Anu Deanović da ju datira u polovinu XIII st. čime dokazuje suvremenost pojave rane gotike u našim krajevima.

Na temelju savjesno prikupljenog arhivskog materijala Štefica Habunek-Moravac u svom prilogu donosi sažeti prikaz nastanka srednjovjekovnih kaptolskih utvrda. Opisujući današnje stanje detaljnije razrađuje sjeveroistočnu i sjeverozapadnu, tzv. Prišlinovu kulu, te uz deskripciju objavljuje njihove tlocrte i presjeke.

Od svih autora, koji su rješavali probleme ubikacije nestalih objekata na Gornjem gradu, nesumnjivo je dr. Franjo Buntak dosada postigao najvrijednije rezultate. Dio svojih istraživanja objavio je već u prvom svesku zbornika, dok u ovom iznosi naročito zanimljive podatke o nestalom srednjovjekovnom kraljevskom dvoru i utvrđuje da se nalazio na mjestu kuće Zrinski, Markovićev trg 3. Ujedno ispravlja zablude po kojoj se spomenuta kuća smatrala vlasništvom Petra Zrinskog dok je u stvari bila vlasništvo njegovog brata Nikole. Petrova se kuća nalazila na mjestu današnjih banskih dvora na Radićevom trgu.

Zvonimir Wyrubal u svom članku osporava problematičnu atribuciju slika u kapeli sv. Franje u franjevačkom samostanu, kao i oltarnu sliku sv. Dionizije u crkvi sv. Katarine, zagrebačkom baroknom slikaru Bernardu Bobiću. Iskustvom restauratora dokazuje, da se spomenuta djela bitno razlikuju od svih dvanaest do sada poznatih Bobićevih radova.

Zanimljiv doprinos proučavanju naših političkih prilika u XVIII st., odnosno apsolutizma Marije Terezije i Josipa II, predstavlja članak dr. Vladimira Bayera pod naslovom: Stav grada Zagreba prema osnivanju Kraljevskog vijeća u kraljevinama Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji 1767. god.

Tematskoj raznolikosti ove publikacije doprinose i dva slijedeća priloga s područja zlatarstva. U prvom Đurđica Comisso donosi iscrpni katalog zlatarskih radova iz riznice župne crkve sv. Marka. Uz osrednje ona je pronašla i nekoliko izuzetno kvalitetnih radova koji ukazuju na potrebu daljnjeg traganja za ovim materijalom.

Dr. Ivan Bach objavljuje ispravu (svjedodžbu) kaptolskog zlatarskog ceha iz 1687. god., a analizom pečata koji se nalazi na toj ispravi dotiče probleme obrtničkih grupacija unutar »velikog« ceha u drugoj pol. XVII st. Osim toga donosi nekoliko varijanata žigova kaptolskih oblasnih pregleda kojima su u XVIII i XIX st. bili provideni zlatarski radovi. Publiciranje tih žigova u mnogome će olakšati prepoznavanje zlatarskih radova zagrebačkog porijekla.

Među obilnim pripremama koje je poduzimao Zagreb za doček cara i kralja Franje II (ljetu 1818.), jedno od najvažnijih mjesta zauzimaju planovi za dekoraciju javnih objekata koje je izradio arhitekt Bartolomej Felbinger. Upravo ti nacrti, po mišljenju autora Draginje Jurman-Karman, svjedoče s jedne strane o tome kako je zagrebačka sredina, u drugom deceniju prošlog stoljeća, bila sposobna da primi, šta više, da traži nove klasicističke oblike i s druge strane, kako je mladi Felbinger nakon svega 9 godina boravka u Zagrebu stekao renome te su mu se povjerovali i ovakovi važni zadaci.

U XIX st. dolaze u Zagreb strani slikari kojih djelatnost u većini slučajeva ima danas samo kulturno-historijsko značenje. Dr. Anka Simić-Bulat obrađuje opus portretiste i minijaturiste Matije Brodnika, koji je uz Waldmüllera i Stroya svakako najvažniji slikar prve pol. XIX st. u Zagrebu. Nažalost je premalo sačuvanih radova da bi se mogla stvoriti cje-

lovita i definitivna slika o njegovom stvaranju.

O tome kako je doba ilirskog preporoda ostavilo svoj pečat i na igraćim kartama i odakle su njihovi stvaraoci crpli svoje motive (vedute i likove) govori u zanimljivoj i dobro argumentiranom članku Marijana Schneider. Naročito je vrijedno napomenuti, da su neki likovi odjeveni u narodne nošnje koje potpuno odgovaraju opisima kostima sa premijere prve hrvatske opere »Ljubav i zloba«.

Dr. Andela Horvat obrađuje pod naslovom »neogotički koloskipovi u Zagrebu 1847. i razmatranja o pojavi historicizma u Zagrebu« do sada sasvim zanemarenu građu. Smjestivši Sickingerove kipove čvrsto u okvir vremena u kojem su nastali, ona u njima otkriva kvalitet i romantični otpor prema akademskom klasicizmu. Isto tako zrelo prosuđuje aktivnost H. Bollea i čitavog vremena čiji je on tipični predstavnik.

Ekonomski prosperitet druge polovine XIX st. našao je svoj odraz i u stručnoj publicistici. U Zagrebu su izlazili tri časopisa »Obrtnik«, »Pregalac« i »Obrtnički vjesnik« koji su bilježili sve važnije događaje na privrednom planu. Danas je taj materijal dragocjen za svakoga tko proučava povijest našeg privrednog razvoja na što i upozorava autor članka dr. Miroslava Despot.

Olga Klobučar kroz lik tvorničara Josipa Kalline, ili bolje jedne zagrebačke tvornice keramičkog posuđa i peći, daje zaista zornu sliku naše sredine s kraja prošlog i na početku našeg stoljeća. Priopćeni podaci jednako su zanimljivi pro-

matramo li ih s umjetničko-obrtnog ili ekonomskog stanovišta.

Zagreb XIX st. bio je okružen selima te majurima i ljetnikovcima aristokratskih i građanskih porodica. Bujanje gradske jezgre s jedne i postepeno širenje okolnih sela u pravcu grada s druge strane, uvjetovalo je stapanje ovih raznorodnih elemenata u jedinstveni gradski organizam. Upravo te periferne dijelove grada obradila je po prvi puta sistematski i naučno dr. Lelja Dobronić.

Sličnim problemima bavi se i Vanda Ladović obrađujući teritorij Zagrebačke Dubrave.

Hrvoje Matković, u kraćem članku, donosi do sada nepoznate podatke o đaćkim demonstracijama u Zagrebu 1917. god., koje svjedoče o naprednoj političkoj orijentaciji zagrebačke srednjoškolske omladine u vrijeme Prvog svjetskog rata.

Iako se radi samo o teritoriju Zagreba, ipak je teško u okvirima jedne radnje obuhvatiti vremenski raspon od 1919. do 1959., tj. od početaka radničkog pokreta i prilika u staroj Jugoslaviji, preko herojske borbe protiv okupatora sve do poslijeratne socijalističke izgradnje. Trojica autora Josip Vidmar, Tomo Čubelić i Dušan Korać obradili su materijal izložbe »Borbeni put KPJ u Zagrebu 1919—1959«, koja je bila priredena u Muzeju grada Zagreba, i na taj način dali sažeti pregled najvažnijih događaja koji su vezani uz nedavnu prošlost našega grada.

Ovaj bogati tekstovni materijal upotpunjen je s 62 table dobrih reprodukcija, a uspјelu likovnu opremu zbornika dao je Vilko Selan-Gliha. Josip Ladović

POMORSKI MUZEJ JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI U SPLITU — Split 1960.

Govoreći u svojoj uvodnoj riječi povodom otvaranja Pomorskog muzeja u Splitu naglasio je predsjednik Jugoslavenske Akademije akademik dr. Grga Novak i ovo: »Ne postaje se pomorac preko noći. Potrebna su stoljeća, da se stvori i obrazuje pomorska svijest, ljubav za more, poznavanje mora. Ta se tradicija nalazi u nama, u našim porodicama, u našim mjestima, posvuda. Ali je potrebno da ona izade iz uskih porodičnih i mjesnih krugova, da postane svojina ne samo svih primoraca, nego i svih naših naroda. Tu zadaću treba da izvrše pomorski muzeji. Oni treba da budu čuvari sve naše pomorske slijeđi odličan članak Cvite Fiskovića o

tradicije, oni treba da nas upoznaju sa svim onim, što smo učinili na moru da nam iznesu naše slavne pomorce, kapetane, mornare i brodograditelje, da nam pokažu kako smo gradili svoju pomorsku svijest, da je podignemo još više danas, i da postanemo doista velik pomorski narod, kad nam je naša Narodno-oslobodilačka borba osigurala naše more, a naša socijalistička stvarnost učinila zajedničkim dobrom sve naše luke, sva naša brodogradilišta i sve naše lađe, da njima ponosno pronosimo naše zastavu kroz sva mora u cio svijet.« Ta njegova uvodna riječ objavljena je na čelu edicije, za njom palači Milesi u kojoj je danas smješten Pomorski muzej, a koja zgrada je prema